

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АДАПТАЦІЇ Й РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ШОКІВ ТА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

НЕДОБОР Ірина

Департамент публічної дипломатії та міжнародних відносин,

Громадська організація «Життя під час війни»

<https://orcid.org/0009-0004-7780-6296>

e-mail: iryna.nedobor@gmail.com

У статті досліджено та систематизовано теоретико-методологічні засади, якісні характеристики й формати адаптації та забезпечення резильєнтності національної економіки України в умовах повномасштабного воєнного конфлікту та високого рівня зовнішньо-внутрішньої невизначеності. Обґрунтовано, що наслідки війни мають безпрецедентний і руйнівний характер, а процес повоєнного відновлення потребує комплексного переосмислення системних механізмів управління на всіх рівнях господарювання. Систематизовано основні теоретико-методичні підходи до дослідження впливу воєнних конфліктів на соціально-економічні системи (кейнсіанський, неокласичний, інституційний, політико-економічний, модель конфліктної економіки, структурно-трансформаційний підхід та підхід економічної стійкості). Розкрито сутність дефініцій «адаптація» та «адаптивність» макроекономічної системи. Запропоновано авторське бачення ключових якісних характеристик адаптації економіки до масштабних шоків (динамічність, гнучкість, варіативність, стійкість, системність, комплексність, еластичність, ресурсна релокативність, інституційна комплаєнтність, інноваційність, проактивність і резильєнтність). Доведено, що резильєнтність є фундаментальною властивістю системи, яка забезпечує абсорбцію наслідків шоків і стратегічне відновлення за принципом «Build Back Better» («будувати краще, ніж було»). Проаналізовано сучасні форми та способи адаптації національної економіки до безпекових та економічних викликів, зокрема асиміляцію, акомодацию, реформування й реструктуризацію, просторову релокацію виробничих потужностей, збереження та стагнацію. Доведено, що успішна адаптивна трансформація є підґрунтям для збереження макроекономічної стабільності, підтримання експортного потенціалу та відновлення суб'єктності України в глобальному економічному просторі.

Ключові слова: адаптація економіки, резильєнтність, воєнні шоки, екомодернізація, "Build Back Better", релокація бізнесу.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2026-21-24>

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Стаття надійшла до редакції / Received 04.06.2026

Прийнята до друку / Accepted 03.07.2026

Опубліковано / Published 27.08.2026

© НЕДОБОР Ірина

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Військовий конфлікт, що триває на території України, є одним із найбільш масштабних за розмірами та наслідками як для самої України, так і для глобальної економіки. Військові дії стали причиною кардинальних потрясінь і зламів у всіх сферах суспільного життя: соціальній, економічній, політичній, демографічній, що спричинило глибокий вплив на стабільність, безпеку та перспективи розвитку країни і існування української нації. За оцінками Світового банку наслідки війни для економіки України є безпрецедентними: вартість загального відновлення та реконструкції оцінюється у сумі 588 млрд дол. США, а наслідки соціально-демографічного екоциду є катастрофічними [5]. Відновлення країни потребує масштабних ресурсів, інституційної стійкості, соціальної згуртованості, ефективного управління, консолідації зусиль міжнародної спільноти та акумулювання всіх внутрішніх резервів країни.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням питань економічної адаптації підприємств і національної економіки до умов війни, а також розробці концептуальних засад повоєнної модернізації присвячено праці О. О. Федотова, А. В. Череп, А. А. Лещенко, Р. В. Грінченка, К. А. Кисличка та В. Г. Нечепелюка.

Теоретико-методологічні аспекти концепції резильєнтності, економічної стійкості та безпеки держави в умовах воєнного стану висвітлено у працях С. Іванова, А. В. Лісового, В. М. Краєвського, Ю. П. Вітковського, а також у системних фундаментальних працях О. О. Гетманенко, L. Briguglio, C. Blattman, E. Miguel, A. M. Ibáñez та фахівців МВФ (IMF).

Гносеологічні виміри, якісні характеристики та сутність категорій «адаптація» й «адаптивність» досліджували О. Гавриш, А. Раков, О. Буйич, С. В. Кудлаєнко, Г. В. Козаченко, І. Ю. Ладіко, Є. Ю. Ждаміров, Л. І. Донець, Н. В. Коваленко, В. М. Ячменьова, З. О. Османова,

I. В. Кононова, В. А. Гросул, Т. Т. Аскеров, П. В. Смолодько, а також зарубіжні науковці X. Ну, R. Hassink, R. Martin, P. Sunley та R. Boschma.

Оцінці стійкості економіки України під час війни, аналізу форм її адаптивного реагування, а також питань просторової релокації бізнесу та модифікації моделей трансформації приділили увагу С. В. Козловський, М. В. Жикаляк, С. В. Іщенко, В. П. Ткач, Л. Ємельяненко, В. Пантасенко, Н. Шандова, С. Годунов, J. Simmie, Л. В. Соколова, В. Халіна, Є. Абеленцев та А. О. Мельник.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні прикладної економетричної моделі комплексного оцінювання рівня резильєнтності регіональних економічних систем України з урахуванням факторів релокації капіталу та руйнування інфраструктури, а також в обґрунтуванні інституційних механізмів стимулювання інноваційної адаптованості малого та середнього бізнесу в умовах післявоєнної відбудови.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає в узагальненні теоретико-методологічних підходів до оцінювання впливу воєнних конфліктів, систематизації якісних характеристик і форм адаптації, а також обґрунтуванні концептуальних засад забезпечення резильєнтності національної економіки України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Під час війни економіка України зіткнулась із виключними ризиками, які проявилися у вигляді руйнування критичної інфраструктури, зростання інфляційного тиску та бюджетного дефіциту, втрати значної частини експортного потенціалу та підвищення рівня зовнішньої фінансової заборгованості. Наслідки зумовили необхідність швидкої адаптації внутрішніх економічних процесів і систем до нових реалій та пошуку нових підходів до функціонування національної економіки в умовах післявоєнного відновлення [33]. Європейська бізнес-асоціація визнає, що Україна є потужним учасником глобальної а європейської економіки, у зв'язку з чим, відновлення її макроекономічної стабільності та швидкість адаптації до нових економічних реалій постає винятково важливим для всього світового господарства [32]. Погоджуючись із такою оцінкою, Череп А.В. та Лещенко А.А. зауважують, що економічна адаптація країни до нових реалій воєнного та повоєнного часу вимагає удосконалення базових політичних конструкцій, як базису для відновлення, удосконалення інституційного забезпечення та подальших демократичних перетворень [35]. Науковці погоджуються, що адаптивні процеси мають одночасно відбуватись на всіх рівнях господарського управління: на макроекономічному, міжсекторальному, галузевому та локальному. При цьому, потенціал успішного реагування на зовнішні виклики, спричинені воєнним станом, визначається спроможністю та готовністю до змін бізнес-суб'єктів. Саме підприємствам налужить виключна роль у стабілізації національної економіки та її відновленню на якісно новому рівні [13].

Масштабність, гострота та значимість воєнних конфліктів для економічних систем зумовили появу багатьох науково-методичних підходів до оцінки впливу їхніх наслідків. За всіма теоретико-методичними підходами наслідки воєнних конфліктів для національної економіки характеризуються як руйнівні, такі, що створюють довгострокові ризики для стійкості, призводять до різкого падіння економіки та відповідних соціальних наслідків. Одним із найбільш сучасних наукових підходів є підхід економічної стійкості, який характеризує та оцінює наслідки військового конфлікту з точки зору потенціалу економічної системи (національної економіки) до змін, адаптації та забезпечення довгострокового відновлення (рис. 1). У межах вітчизняного наукового простору українські науковці також починають приділяти увагу концепції резильєнтності національної економіки за умов шоків воєнного конфлікту, проте, дане питання залишається на рівні концептуального та прикладного обґрунтування [19, 27].

Як обґрунтовано доводить Вітковський Ю. П., спроможність до адаптації національної економіки до зовнішніх і внутрішніх шоків, спричинених наслідками військового конфлікту, постає ключовою якісною характеристикою економічної системи України для її відновлення, розвитку та подальшого функціонування [11].

Рис. 1. Теоретико-методичні підходи до дослідження впливу воєнних конфліктів на соціально-економічні системи
 Джерело: сформовано автором за даними [1,2,4,10.]

Адаптацію вчені розглядають як основну форму реагування економічної системи на соціально-економічні трансформації за умов невизначеності та ризиків [12]. У концептуальному сенсі адаптація є «формою відображення загального результату впливу середовища на рівновагу та стійкість системи» [25]. У гносеологічному розумінні дефініція «адаптація» розглядається як пристосування до мінливих умов зовнішнього середовища [22]. У соціально-економічній площині зміст адаптації розкривається як спроможність змінювати та пристосовувати основні параметри систем і процесів до принципово нових умов [26]; як сукупність якісних ознак економічної системи до виживання та відновлення [17]; як сукупність механізмів регулювання і реагування на дію зовнішніх чинників [15]; як процес змін, зумовлених впливом волатильних факторів зовнішнього і внутрішнього оточення [21]. Систематизуючи всі характеристики, В.М. Ячменьова В.М. і Османова З.О. розкривають зміст цієї категорії через послідовну взаємодію її параметрів: процес, зсув, пристосування, механізм, здатність, якісна оцінка [38]. Разом з тим, значна частина науковців досліджує та трактує сутність категорії «адаптація» на мікрорівні здійснення господарських процесів. У макро- та мезомасштабі економічних відносин «адаптація» характеризується безперервний процес, за допомогою якого економічна система реагує на послідовність викликів та змін середовища з метою забезпечення відповідності новим умовам функціонування. Тобто це спроможність та результати економіки відновлюватись після неочікуваних потрясінь [6]. Як зміни, що дозволяють економіці функціонувати в межах існуючої траєкторії розвитку після виникнення

шоку, визначають зміст адаптації Р. Мартін та П. Санлі [8]. Поглиблюючи даний науково-методичний підхід, Бошма Р. адаптацію економіки трактує як процес коригування наявних економічних структур, інститутів та моделей поведінки у відповідь на зовнішні зміни без радикального розриву з попередньою траєкторією розвитку [3].

Поряд із дослідженням категорії «адаптація» у науковій літературі широкого розповсюдження набула дефініція «адаптивність», яку розглядають як сукупність властивостей, що реалізуються в процесі здійснення адаптації соціально-економічних систем. Адаптивність як здатність, спроможність, властивість і потенціал реагування та пристосування до нових умов розвитку є архітектурною складовою самозбереження, відродження та відновлення економіки [26,30,37]. Цілком поділяючи погляди вчених на дану категорію, вважаємо адаптивність процесною супровідкою процесу адаптації національної економіки до викликів та інтегральною властивістю економічної адаптації, яка проявляється через сукупність її якісних параметрів.

Дослідження сутності дефініції «адаптація» у контексті економічних трансформацій та змін соціально-економічних систем показало, що ця категорія є досить багатогранною, визначається складним характером, зумовленим необхідністю швидких модифікацій та особливостями, притаманними різним рівням господарського управління. Кононова І. В. розглядає специфіку адаптаційних процесів у контексті взаємодії трьох ключових якісних властивостей адаптації: «дія» — як основний мотив пристосування до нових умов, «поштовх» — як зміна форматів існування системи та «спрямованість» — як цілеспрямований розвиток і забезпечення ефективності функціонування у новому форматі [24]. Досліджуючи зміст адаптації соціально-економічних систем у розрізі трьох основних методів підходів (процесного, системного і цільового), Гросул В.А. і Аскеров Т.Т. звертають увагу на такі її якісні параметри: вимушеність, безперервність, циклічність, динамічність, адекватність та спроможність підтримувати досягнення стратегічних цілей і завдань [14]. Вітковський Ю.В. як головний параметр адаптації національної економіки бачить її спроможність підтримувати та зберігати ефективність [11]. Незважаючи на те, що ці характеристики вчені виділяють на мікрорівні здійснення адаптаційних процесів, вважаємо їх притаманними більшості соціально-економічних систем, у т. ч. національній економіці. Систематизація існуючих науково-методичних підходів до визначення сутності категорії «адаптація» у контексті соціально-економічних процесів і систем дозволила сформулювати авторське бачення переліку ключових якісних характеристик адаптивної економіки у площині її спроможності реагування на структурні зміни, спричинені масштабними шоками (рис. 2).

Однією з ключових якісних ознак адаптації економіки до виключних шоків, якими також є шоки військового конфлікту, вважаємо її резильєнтність, що визначає спроможність національної соціально-економічної системи абсорбувати наслідки шоків та стратегічно відновитися на якісно вищому рівні за принципом «краще, ніж було» (Build Back Better). Загальним результатом такого відновлення мають стати збереження та нарощування темпів економічного зростання, підвищення якості життя населення країни, створення стратегічного потенціалу стійкості на довгострокову перспективу (що сформує потенціал швидкого нівелювання майбутніх ризиків і загроз), нарощування експортного потенціалу та повернення статусу країни в міжнародному просторі, досягнення стратегічних цілей її розвитку, незважаючи на потенційні умови глобальної невизначеності.

Оцінюючи сучасний стан економіки України та наслідки, спричинені нею військовим конфліктом, науковці акцентують увагу на її загальній стійкості та швидкому відновленні рівня основних втрачених показників (ВВП, обсягів експорту, рівня заробітної плати) [23]. До аналогічного висновку прийшли й експерти МВФ, які відзначили економіку України та її здатність до швидкого реагування на виклики й наслідки війни. Серед ключових чинників, які забезпечили таку стійкість, було окреслено: активну та раціональну діяльність урядових органів управління та НБУ; продовження реалізації демократичних реформ у країні; адаптацію бізнесу до шоків воєнного стану [31]. Разом з тим вчені наголошують на проблемах, що формують стратегічні ризики післявоєнного соціально-економічного відновлення країни, які акумулюються, перш за все, у площині витрати людського капіталу, зростання зовнішньої заборгованості та втрати значної частини ресурсного потенціалу [18].

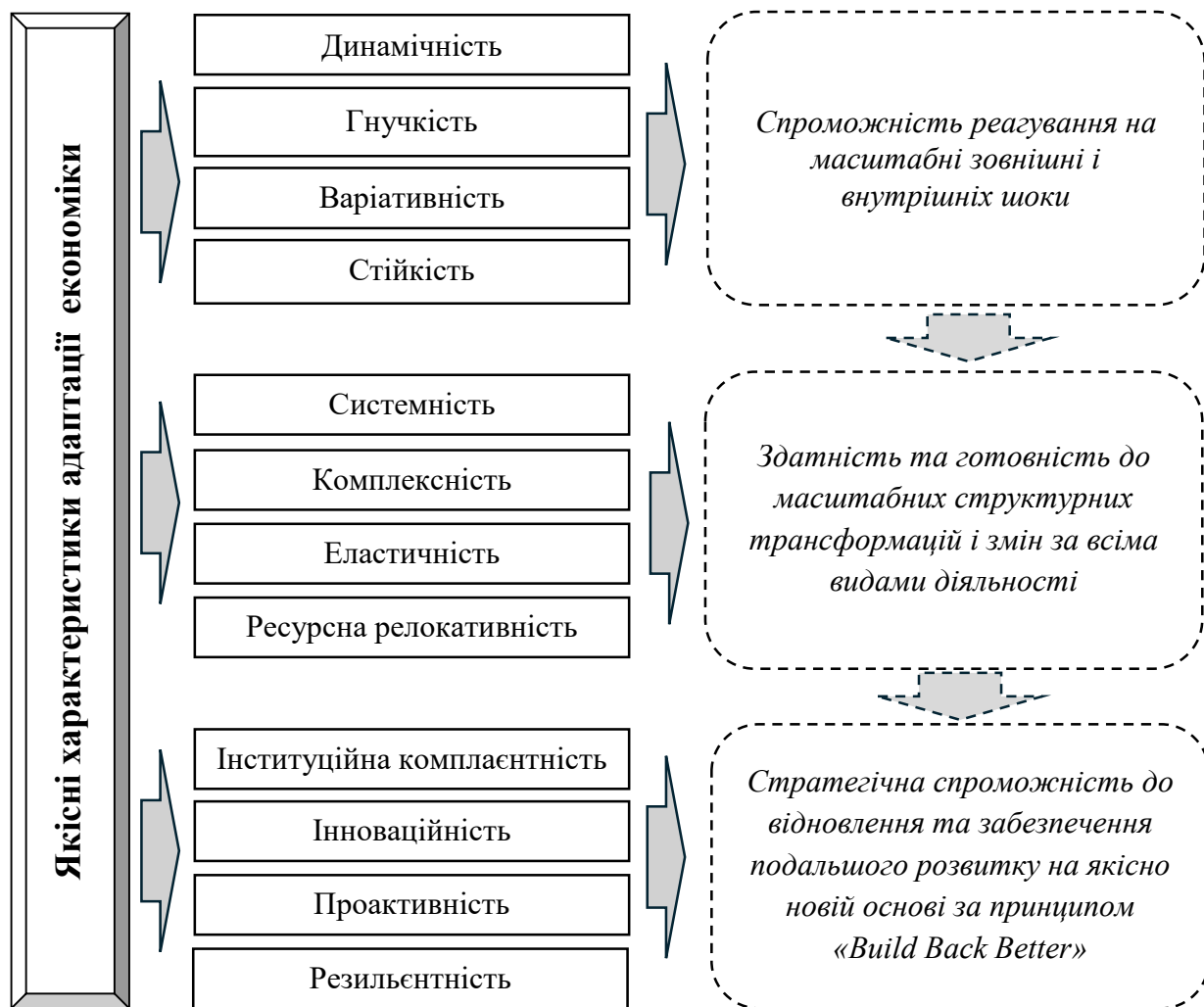

Рис. 2. Якісні характеристики адаптації економіки країни до структурних змін та зовнішніх і внутрішніх шоків
 Джерело: удосконалено автором за [11,14,24].

Така оцінка стала результатом зміни форматів функціонування національної економіки, вибору економічною системою найбільш оптимального способу адаптації, який забезпечив її стійкість у короткостроковій перспективі та створив передумови для майбутнього відновлення. Науково-методичної і практичної площиною досліджень на даний час виявлено декілька основних форм і способів адаптації економіки та економічних систем різних рівнів управління до невизначеності, ризиків і загроз:

асиміляція – як форма перезапуску «ключових» економічних процесів із врахуванням принципово нових економічних даних (передумов);

акомодация – процес зміни структур, механізмів та цілей розвитку відповідно до наслідків турбулентних, дестабілізуючих чинників середовища [20];

реформування та реструктуризація – як процес зміни інституційних механізмів і національних систем господарського управління із переходом на якісно новий рівень розвитку соціально-економічної системи [16];

просторова релокація, що проявляється як захист, перерозподіл та відновлення ресурсів і виробництв на регіональному рівні та виступає формою територіальної і структурної реконфігурації національної економіки [36];

збереження – як мінімальна реакція економіки на зміни, невизначеність та вплив зовнішніх шоків та *реорганізація* – як форма реагування на виклики на рівні локальних економічних систем [9];

стагнація – форма «заморожування» основних економічних процесів як спосіб уникнення (нівелювання) ризиків зовнішнього середовища [8].

Фактично, форми збереження і стагнації проявляються як відсутність необхідних процесних змін і структурних трансформацій, у зв'язку з чим є форматами невдалої адаптації

національної економіки до нових умов середовища, а також геополітичної та економічної реальності.

Як доповнення до даних форматів адаптації економіки до шоків зовнішнього середовища Соколова Л. В. окремо виділяє такі типи адаптаційних моделей трансформації економічних систем: оптимізаційні, аналітичні, економіко-математичні, дескриптивні, формалізовані, статистичні, параметричні [29].

Більш розвинутою у науково-методичній площині є класифікація форм і видів адаптації на локальному рівні функціонування економічних систем. Управління адаптаційними процесами на рівні бізнесу, окремих компаній, підприємницьких структур характеризується менш складними і масштабними процесами, що, відповідно, знижує ступень ризикованості обраних управлінських рішень у частині вибору адаптаційних форматів. Серед таких форм науковці відзначають активну, пасивну, превентивну адаптацію; рефлексивну та рефлекторну (залежно від характеру суб'єктних дій); коротко-, середньо- та довгострокову (за часом реалізації); спеціалізовану та універсальну за напрямком і метою трансформацій [34]; статичну та динамічну; кількісну та якісну [28].

Вибір форм і моделей адаптації макроекономічних систем (національної економіки) на виклики нестабільності і невизначеності функціонування визначається більш складною природою їх функціонування, набором механізмів та відповідного інструментарію, суб'єктно-об'єктною площиною та ресурсним забезпеченням. Визначальним чинником, що зумовлює формат адаптаційних заходів, є масштаб і характер структурних зламів, які мають місце як загальний результат і наслідки невизначеності та нових реалій.

Узагальнюючи викладений матеріал, слід підкреслити, що вибрана національною економікою України траєкторія адаптації визначатиме не лише її поточну виживаність, а й довгострокову конкурентоспроможність у глобальному середовищі. Пасивні формати реагування (такі як стагнація або просте консервування втрат) є згубними, оскільки поглиблюють технологічні та інституційні розриви.

Натомість реалізація активних форм адаптації (через структурне реформування, просторову релокацію, цифровізацію та проактивне впровадження інновацій) створює міцне підґрунтя для переходу до стратегічної резильєнтності. Визначальним чинником успішності цих процесів є залучення інституційного та ресурсного потенціалу держави, гнучкість бізнесу та консолідована підтримка міжнародних партнерів, що сукупно дасть змогу реалізувати концепт «Build Back Better» і забезпечити випереджальний розвиток країни у повоєнний період.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У результаті проведеного дослідження доведено, що війна створила безпрецедентні виклики для макроекономічної стабільності України, у зв'язку з чим традиційні підходи до управління економічними системами потребують методологічного перегляду та адаптації до умов високої волатильності. Систематизація теоретико-методичних підходів засвідчила зростання ролі підходу до економічної стійкості та резильєнтності, який розглядає воєнні шоки як імпульс для якісної трансформації інститутів, зміни структурних пропорцій та переорієнтації ланцюгів створення доданої вартості.

Сформовано авторську систему якісних характеристик адаптації економіки до масштабних шоків, ключовим елементом якої визначено резильєнтність — стратегічну спроможність соціально-економічної системи не лише абсорбувати негативний вплив війни, а й відновлюватися на якісно вищому технологічному, інституційному та соціальному рівні. Обґрунтовано класифікацію основних форм і способів адаптації (асиміляція, акомодация, реструктуризація, релокація), що дозволяє суб'єктам державного управління та бізнесу обирати найбільш ефективні алгоритми реагування залежно від глибини й характеру структурних зламів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ibáñez A. M., Arjona A., Arteaga J., Cárdenas J. C., Justino P. The Long-Term Economic Legacies of Rebel Rule in Civil War: Micro Evidence From Colombia. *Journal of Conflict Resolution*. 2024. Vol. 68, No. 9. P. 1825–1855. DOI: <https://doi.org/10.1177/00220027231170569>
2. Blattman C., Miguel E. Civil War. *Journal of Economic Literature*. 2010. Vol. 48, No. 1. P. 3–57. DOI: <https://doi.org/10.1257/jel.48.1.3>
3. Boschma R. Towards an Evolutionary Perspective on Regional Resilience. *Regional Studies*. 2015. Vol. 49, No. 5. P. 733–751. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2014.959481>

4. Briguglio L., Cordina G., Farrugia N., Vella S. Economic Vulnerability and Resilience: Concepts and Measurements. Oxford Development Studies. 2009. Vol. 37, No. 3. P. 229–247. DOI: <https://doi.org/10.1080/13600810903089893>
5. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment / World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/country/ukraine>
6. Hu X., Hassink R. Adaptation, adaptability and regional economic resilience: A conceptual framework. Handbook on Regional Economic Resilience / ed. by G. Bristow, A. Healy. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2020. P. 54–68. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781785360862.00010>
7. Martin R., Sunley P. On the notion of regional economic resilience: conceptualization and explanation. Journal of Economic Geography. 2015. Vol. 15, No. 1. P. 1–42. DOI: <https://doi.org/10.1093/jeg/lbu015>
8. Martin R. Regional Economic Resilience, Hysteresis and Recessionary Shocks. Papers in Evolutionary Economic Geography (PEEG). 2010. No. 1018. URL: <https://ideas.repec.org/p/egu/wpaper/1018.html>
9. Simmie J., Martin R. The Economic Resilience of Regions: Towards an Evolutionary Approach. Cambridge Journal of Regions, Economy and Society. 2010. Vol. 3, No. 1. P. 27–43. DOI: <https://doi.org/10.1093/cjres/rsp029>
10. World Economic Outlook, April 2026; Chapter 3: The Macroeconomics of conflicts and recovery / International Monetary Fund. Washington, D.C. : IMF, 2026. URL: <https://www.imf.org/-/media/files/publications/weo/2026/april/english/ch3.pdf>
11. Вітковський Ю. П. Адаптивність економіки до зовнішніх і внутрішніх шоків в умовах глобалізації. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Т. 7, № 3. С. 148–154. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-3-22>
12. Гавриш О., Раков А., Буйич О. Адаптація як форма реакції економічної системи на зміни соціально-економічного характеру в умовах невизначеності. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка. 2023. Вип. 16 (32). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/560/473>
13. Грінченко Р. В., Кисличко К. А., Нечепелюк В. Г. Передумови адаптації підприємств до змін у воєнний період. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2023. № 5–6 (306–307). С. 91–100. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2023-5-6-306-307-91-100>
14. Гросул В. А., Аскеров Т. Т. Сутність та ключові аспекти адаптації підприємств роздрібної торгівлі. Інтелект ХХІ. 2019. № 2. С. 22–26.
15. Донець Л. І., Ващенко Н. В. Адаптація підприємства за умов використання різних форм господарювання. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. С. 205.
16. Ємельяненко Л., Пантасенко В. Адаптація світового досвіду економічного стратегування відновлення України. Вчені записки Університету «КРОК». 2025. № 1 (77). С. 29–41. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-29-41>
17. Ждаміров Є. Ю. Сутність адаптації управління функціонуванням підприємств. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2010. Вип. 6/1 (41). С. 93–101.
18. Жикаляк М. В. Економічна стійкість України. Економічний вісник Донбасу. 2025. № 1 (79). С. 172–181. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-1\(79\)-172-181](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-1(79)-172-181)
19. Іванов С. Особливості економічної стійкості як важливого складника забезпечення національної безпеки. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Військово-спеціальні науки». 2024. Т. 19, № 1. DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/19-13/22>
20. Іщенко С. В., Ткач В. П. Сучасні підходи до формування та реалізації адаптаційного механізму економічних систем в умовах глобальної турбулентності. Економіка та суспільство. 2025. Вип. 77. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-51>
21. Коваленко Н. В., Гонтова Н. В. Сутність поняття «адаптація» в контексті інноваційного розвитку підприємства. Економічний вісник Донбасу. 2012. № 2 (28). С. 147–152.
22. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. Київ : Лібра, 2003. 280 с.
23. Козловський С. В., Скомаровський В. В., Солоненко Ю. В., Довгалоук С. Ю. Оцінка стійкості економічного розвитку України в умовах війни. Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 9. С. 78–82. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.9.78>

24. Кононова І. В. Методичні аспекти оцінки адаптивності соціально-економічної системи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 14, ч. 1. С. 151–154.
25. Кудлаєнко С. В. Теоретичні основи поняття «адаптація підприємств». Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2009. № 5, т. 1. С. 172–174.
26. Ладико І. Ю., Сумцов В. Г. Загальний менеджмент : навч. посіб. Луганськ : Вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2004. 282 с.
27. Лісовий А. В., Краєвський В. М. Економічна безпека України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2026. Вип. 83. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-188>
28. Мельник А. О. Становлення та розвиток поняття «адаптація підприємства». Вісник Технологічного університету Поділля. 2004. № 1, ч. 2, т. 2. С. 135–138.
29. Соколова Л. В. Теоретико-методологічна платформа розробки системи адаптації підприємств до змін зовнішнього середовища. Проблеми економіки. 2016. № 3. С. 206–211.
30. Смолодько П. В. Адаптивність підприємств як основа економічної устойчивості. Вчені записки : зб. наук. пр. Київ : КНЕУ, 2025. Вип. 39. С. 157–166.
31. Три фактори стійкості економіки України здивували МВФ / Радіо Свобода. 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ekonomika-ukrayiny-mvf-viyna/33174502.html>
32. Українська економіка під час війни. Що далі? / Європейська Бізнес Асоціація. URL: <https://eba.com.ua/ukrayinska-ekonomika-pid-chas-vijny-shho-dali/>
33. Федотов О. О. Економічна адаптація підприємств України до умов війни. Інтернаука. Серія: Економічні науки. 2024. № 10 (90), т. 1. С. 159–166. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-10-10330>
34. Халіна В., Абеленцев Є. Теорія адаптації бізнесу до умов невизначеності. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-6>
35. Череп А. В., Лещенко А. А. Модернізація економіки України в повоєнний період. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-68>
36. Шандова Н., Годунов С. Релокаційна трансформація регіональної економічної структури України в умовах війни: просторові диспропорції та наслідки. Економічні горизонти. 2026. № 2 (35). С. 68–84. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(35\).2026.359173](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(35).2026.359173)
37. Ячменьова В. М. Ідентифікація стійкості діяльності промислових підприємств : монографія. Сімферополь : Доля, 2007. 384 с.
38. Ячменьова В. М., Османова З. О. Сутність понять «адаптація» та «адаптивність». URL: <https://ena.lpnu.ua/bitstreams/fd3e4740-1a1d-4a6f-85b8-2a537a0821aa/download>

REFERENCES:

1. Ibáñez, A. M., Arjona, A., Arteaga, J., Cárdenas, J. C., & Justino, P. (2024). The Long-Term Economic Legacies of Rebel Rule in Civil War: Micro Evidence From Colombia. *Journal of Conflict Resolution*, 68(9), 1825–1855. <https://doi.org/10.1177/00220027231170569>
2. Blattman, C., & Miguel, E. (2010). Civil War. *Journal of Economic Literature*, 48(1), 3–57. <https://doi.org/10.1257/jel.48.1.3>
3. Boschma, R. (2015). Towards an Evolutionary Perspective on Regional Resilience. *Regional Studies*, 49(5), 733–751. <https://doi.org/10.1080/00343404.2014.959481>
4. Briguglio, L., Cordina, G., Farrugia, N., & Vella, S. (2009). Economic Vulnerability and Resilience: Concepts and Measurements. *Oxford Development Studies*, 37(3), 229–247. <https://doi.org/10.1080/13600810903089893>
5. World Bank. (2026). Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment. <https://www.worldbank.org/ext/en/country/ukraine>
6. Hu, X., & Hassink, R. (2020). Adaptation, adaptability and regional economic resilience: A conceptual framework. In G. Bristow & A. Healy (Eds.), *Handbook on Regional Economic Resilience* (pp. 54–68). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781785360862.00010>
7. Martin, R., & Sunley, P. (2015). On the notion of regional economic resilience: Conceptualization and explanation. *Journal of Economic Geography*, 15(1), 1–42. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbu015>
8. Martin, R. (2010). Regional Economic Resilience, Hysteresis and Recessionary Shocks. *Papers in Evolutionary Economic Geography* (PEEG), (1018). <https://ideas.repec.org/p/egu/wpaper/1018.html>
9. Simmie, J., & Martin, R. (2010). The Economic Resilience of Regions: Towards an Evolutionary Approach. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 3(1), 27–43. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsp029>
10. International Monetary Fund. (2026). World Economic Outlook, April 2026; Chapter 3: The Macroeconomics of conflicts and recovery. IMF. <https://www.imf.org/-/media/files/publications/weo/2026/april/english/ch3.pdf>
11. Vitkovskiy, Yu. P. (2022). Adaptivnist ekonomiky do zovnishnikh i vnutrishnikh shokiv v umovakh hlobalizatsii [Economy adaptability to external and internal shocks under globalization]. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 7(3), 148–154. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-3-22>
12. Havrysh, O., Rakov, A., & Buiych, O. (2023). Adaptatsiia yak forma reaktsii ekonomichnoi systemy na zminy sotsialno-ekonomichnoho kharakteru v umovakh neviznachenosti [Adaptation as a form of reaction of economic system to socio-

economic changes in conditions of uncertainty]. Adaptive Management: Theory and Practice. Economics, 16(32). <https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/560/473>

13. Hrinchenko, R. V., Kyslychko, K. A., & Nechepeliuk, V. H. (2023). Peredumovy adaptatsii pidpriemstv do zmin u voiennyi period [Prerequisites for the adaptation of enterprises to changes during wartime]. Scientific Bulletin of Odesa National Economic University, (5-6), 91-100. <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2023-5-6-306-307-91-100>
14. Hrosul, V. A., & Askerov, T. T. (2019). Sutnist ta kluchovi aspekty adaptatsii pidpriemstv rozdrubnoi torhivli [Essence and key aspects of retail enterprises adaptation]. Intellect XXI, (2), 22-26.
15. Donets, L. I., & Vashchenko, N. V. (2008). Adaptatsiia pidpriemstva za umov vykorystannia riznykh form hospodariuvannia [Enterprise adaptation under different business forms]. In Ekonomichna bezpeka pidpriemstva (p. 205). Tsentr uchbovoi literatury.
16. Yemelianenko, L., & Pantasenko, V. (2025). Adaptatsiia svitovoho dosvidu ekonomichnoho stratehuvannia vidnovlennia Ukrainy [Adaptation of global experience in economic strategizing for Ukraine's recovery]. Scientific Notes of "KROK" University, (1(77)), 29-41. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-29-41>
17. Zhdamirov, Ye. Yu. (2010). Sutnist adaptatsii upravlinnia funktsionuvanniam pidpriemstv [The essence of adaptation of management of enterprises functioning]. Bulletin of Sumy National Agrarian University. Economy and Management Series, (6/1(41)), 93-101.
18. Zhykaliak, M. V. (2025). Ekonomichna stiikist Ukrainy [Economic resilience of Ukraine]. Economic Herald of the Donbas, (1(79)), 172-181. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-1\(79\)-172-181](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2025-1(79)-172-181)
19. Ivanov, S. (2024). Osoblyvosti ekonomichnoi stiikosti yak vazhlyvoho skladnyka zabezpechennia natsionalnoi bezpeky [Features of economic resilience as an important component of national security]. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military and Special Sciences, 19(1). <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/19-13/22>
20. Ishchenko, S. V., & Tkach, V. P. (2025). Suchasni pidkhody do formuvannia ta realizatsii adaptatsiinoho mekhanizmu ekonomichnykh system v umovakh hlobalnoi turbulentnosti [Modern approaches to the formation and implementation of adaptive mechanism of economic systems in conditions of global turbulence]. Economy and Society, (77). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-51>
21. Kovalenko, N. V., & Hontova, N. V. (2012). Sutnist poniattia "adaptatsiia" v konteksti innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva [The essence of the concept of "adaptation" in the context of innovative development of enterprise]. Economic Herald of the Donbas, (2(28)), 147-152.
22. Kozachenko, H. V., Ponomarov, V. P., & Liashenko, O. M. (2003). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia [Economic security of the enterprise: Essence and mechanism of ensuring]. Libra.
23. Kozlovskiy, S. V., Skomarovskyi, V. V., Solonenko, Yu. V., & Dovhaliuk, S. Yu. (2025). Otsinka stiikosti ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v umovakh viiny [Assessment of the sustainability of Ukraine's economic development in wartime]. Investments: Practice and Experience, (9), 78-82. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.9.78>
24. Kononova, I. V. (2017). Metodichni aspekty otsinky adaptivnosti sotsialno-ekonomichnoi systemy [Methodological aspects of assessing the adaptability of socio-economic system]. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy, 14(1), 151-154.
25. Kudlaienko, S. V. (2009). Teoretychni osnovy poniattia "adaptatsiia pidpriemstv" [Theoretical foundations of the concept of "enterprise adaptation"]. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, (5(1)), 172-174.
26. Ladyko, I. Yu., & Sumtsov, V. H. (2004). Zahalnyi menedzhment [General management]. SNU im. V. Dalia.
27. Lisovyi, A. V., & Kraievskiy, V. M. (2026). Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Economic security of Ukraine under martial law]. Economy and Society, (83). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-188>
28. Melnyk, A. O. (2004). Stanovlennia ta rozvytok poniattia "adaptatsiia pidpriemstva" [Formation and development of the concept of "enterprise adaptation"]. Bulletin of the Technological University of Podillia, 1(2(2)), 135-138.
29. Sokolova, L. V. (2016). Teoretyko-metodolohichna platforma rozrobky systemy adaptatsii pidpriemstv do zmin zovnishnyoho seredovyshcha [Theoretical and methodological platform for the development of enterprise adaptation system to environmental changes]. Problems of Economy, (3), 206-211.
30. Smolodok, P. V. (2025). Adaptivnost predpriyatiy kak osnova ekonomicheskoy ustoychivosti [Adaptability of enterprises as a basis for economic stability]. Naukovi Zapysky KNEU, (39), 157-166.
31. Radio Svoboda. (2024). Try faktory stiikosti ekonomiky Ukrainy zdyvuvaly MVF [Three factors of Ukraine's economic resilience surprised the IMF]. <https://www.radiosvoboda.org/a/ekonomika-ukrayiny-mvf-viyna/33174502.html>
32. European Business Association. (2024). Ukrainska ekonomika pid chas viiny. Shcho dali? [Ukrainian economy during the war. What's next?]. <https://eba.com.ua/ukrayinska-ekonomika-pid-chas-viiny-shho-dali/>
33. Fedotov, O. O. (2024). Ekonomichna adaptatsiia pidpriemstv Ukrainy do umov viiny [Economic adaptation of Ukrainian enterprises to war conditions]. Internauka. Series: Economic Sciences, (10(90)), 159-166. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-10-10330>
34. Khalina, V., & Abielientsev, Ye. (2023). Teoriia adaptatsii biznesu do umov neviznachenosti [Business adaptation theory to uncertainty conditions]. Economy and Society, (55). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-6>
35. Cherep, A. V., & Leshchenko, A. A. (2024). Modernizatsiia ekonomiky Ukrainy v povoiennyi period [Modernization of Ukraine's economy in the post-war period]. Economy and Society, (70). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-68>
36. Shandova, N., & Hodunov, S. (2026). Relokatsiina transformatsiia rehionalnoi ekonomichnoi struktury Ukrainy v umovakh viiny: ipocroposi dysproportsii ta naslidky [Relocation transformation of regional economic structure of Ukraine under war conditions: Spatial disparities and consequences]. Economic Horizons, (2(35)), 68-84. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(35\).2026.359173](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(35).2026.359173)
37. Yachmenova, V. M. (2007). Identifikatsiia stiikosti diialnosti promyslovykh pidpriemstv [Identification of industrial enterprises stability]. Dolia.
38. Yachmenova, V. M., & Osmanova, Z. O. (2010). Sutnist poniat "adaptatsiia" ta "adaptivnist" [The essence of the concepts "adaptation" and "adaptability"]. <https://ena.lpnu.ua/bitstreams/fd3e4740-1a1d-4a6f-85b8-2a537a0821aa/download>

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES AND QUALITATIVE CHARACTERISTICS OF ADAPTATION AND RESILIENCE OF THE ECONOMY OF UKRAINE IN CONDITIONS OF MILITARY SHOCK AND UNCERTAINTY

NEDOBOR Iryna

Department of Public Diplomacy and International Affairs
Community Organization "Living in the Hour of War"

The article investigates and systematizes the theoretical and methodological principles, qualitative characteristics, and formats for adapting and ensuring the resilience of Ukraine's national economy under conditions of a full-scale military conflict and a high level of external and internal uncertainty. It is substantiated that the consequences of the war are unprecedented and destructive, and the process of post-war recovery requires a comprehensive rethinking of systemic management mechanisms at all levels of the economy. The main theoretical and methodological approaches to studying the impact of military conflicts on socio-economic systems (Keynesian, neoclassical, institutional, political and economic, conflict economy model, structural and transformational, and economic sustainability approach) are systematized. The essence of the definitions of "adaptation" and "adaptivity" of the macroeconomic system is revealed. The author's vision of the key qualitative characteristics of the economy's adaptation to large-scale shocks is proposed (dynamism, flexibility, variability, stability, systematicity, complexity, elasticity, resource relocatability, institutional compliance, innovation, proactivity, and resilience). It is well established that resilience is a fundamental property of the system that enables the absorption of shock consequences and strategic recovery in line with the principle of "Build Back Better". Modern forms and methods of adapting the national economy to security and economic challenges are analyzed, in particular assimilation, accommodation, reform and restructuring, spatial relocation of production capacities, preservation and stagnation. It is proven that successful adaptive transformation is the basis for maintaining macroeconomic stability, preserving export potential, and restoring Ukraine's subjectivity in the global economic space.

Keywords: economic adaptation, resilience, war shocks, eco-modernization, "Build Back Better", business relocation.